
Sažetak

U uvodnom poglavlju autor opisuje zlorabu psihoaktivnih sredstava u kontekstu kvalitete življenja i organizacije suvremene civilizacije koja je sa svojim sustavom moralnih i vrijednosti općenito utjecala na rast ponude i potražnje droga ali i na razvoj sustava kojim bi se taj društveno uvjetovan i ispred svega javno-zdravstveni fenomen držao pod kontrolom i u granicama podnošljivim za zajednicu. U tom smislu navode se osnovni podaci koji opisuju epidemiološku sliku Hrvatske u odnosu na neke druge države Europe.

U drugom poglavlju, uz prikaz mnoštva dostupnih epidemioloških podataka opisuje se kako sama pojavnost tako i karakteristike zlorabe droga u Republici Hrvatskoj. Zahvaljujući dugogodišnjoj tradiciji kvalitetnog epidemiološkog rada, a i samog razvoja sustava za tretman ovisnika, prikazan je trend za posljednjih trideset godina. Jedino je Zagreb imao još 1970. specijalizirani odjel za liječenje ovisnika o (ilegalnim) drogama koji i danas djeluje pri Kliničkoj bolnici "Sestre milosrdnice" u Vinogradskoj ulici 29. Još 1990. pojavnost ovisnika o drogama sa stopom od 0,9 na 1.000 ukupnog stanovništva, bila je vrlo povoljna. Već godinu dana kasnije, vezano uz rat protiv Hrvatske nakon njenog osamostaljenja, kao i zbog tranzicije i neodgovornosti političkog sustava koji nije osigurao pretpostavke za kvalitetno provođenje programa suzbijanja, prati se vrlo brzi rast kako ponude tako i potražnje droga, a s time u vezi i same pojavnosti zlorabe kod mladeži. Tako su i provedena istraživanja (ESPAD) i druga potvrdila da je stanje negdje u prosjeku Europe. Do punoljetnosti (18 godina života) barem jedno iskustvo s uzimanjem neke ilegalne droge imati će nešto manje od 40% tinejdžera. Među njima 2,4% će imati iskustvo s uzimanjem heroina. U sustavu za tretman broj liječenih ovisnika porastao je od stotinjak opijatskih u 1990. na preko 1.000 u 2000. U trećem poglavlju opisuju se temeljna obilježja zlorabe droga i način na koji se u Hrvatskoj razvijao

sustav za kontrolu droga. Detaljno je opisan društveno-politički kontekst u vrijeme tranzicije i privatizacije na "hrvatski način" i njegov utjecaj na promjenu kvalitete života a time i na rast ponude i potražnje droga radi čega se stopa ovisnika od 0,9 na 1.000 ukupnog stanovništva u 1990. povećala na preko 5 u 2004. čime je naša zemlja dostigla pojavnost zemalja Zapada koje su se s tim problemom suočile znatno ranije. Odljev novca u kriminalnu zonu porastao je na oko 2 milijarde kuna godišnje. U tim okolnostima stručnjaci razvijaju Nacionalnu strategiju koju pod pritiskom javnosti i međunarodne zajednice prihvaća Vlada RH i Hrvatski sabor 1996. U četvrtom poglavlju se detaljno opisuju pojedini elementi uravnotežene Nacionalne strategije u okviru dvije njene temeljne sastavnice: Programi smanjenja ponude i programi smanjenja potražnje droga. Naglašeno je kako je zaustavljanje epidemije moguće ponajprije snaženjem mjera sekundarne prevencije koje moraju rezultirati povećanjem broja ovisnika u tretmanu. Tada policiji i drugim elementima represivnog aparata ostaje više vremena i prostora da se, umjesto bolesnicima, bave pravim kriminalcima. Kada se djelotvornom represijom usmjerenom na istraživanje, otkrivanje i sankcioniranje organiziranog kriminala i korupcije smanji ponuda droga, a sustav za tretman smanji broj kriminaliziranih (neliječnih) ovisnika koji nove mlade uvlače u problem, zaustavlja se epidemija, a zaštita mladeži poboljšava se snaženjem primarno preventivnih odgojno-obrazovnih programa kroz školski sustav. Nastavljajući provoditi sva tri spomenuta temeljna programa, zajednica postupno smanjuje broj novooboljelih sprječavajući time da se epidemija ne bi ponovo rasplamsala. U petom poglavlju opisuju se institucionalni uvjeti kao i zadaće pojedinih ustanova u provođenju pojedinih mjera zacrtanih u Nacionalnoj strategiji. Detaljno je opisan Školski program prevencije ovisnosti i njegovih 10 elemenata koji odražavaju vrlo prilagodljiv pristup u odnosu na rizičnost vrlo heterogene populacije djece i mladeži. Opisane su i mjere "izvan školske" prevencije. Detaljno se opisuje suvremena politika tretmana ovisnika, osobito najteže heroinske kategorije. Primjena opijatskih agonista (metadon, kasnije i buprenorfin) na nacionalnoj razini uvedena je 1991. godine. Radi se o poznatom hrvatskom modelu u okviru kojeg je radi uključenosti liječnika opće medicine (dakle decentralizirano) metadon lako dostupan heroinskim ovisnicima. Ovisnici započinju program tretmana kroz lako dostupne lokalne, specijalizirane Centre za izvan bolničko, specijalizirano liječenje ovisnika koji u svom radu surađuju sa svim institucijama koje na bilo koji način dolaze u doticaj s ovisnicima ili sudjeluju u

njihovom tretmanu i rehabilitaciji. Opisani su i programi s orijentacijom na smanjenje štete, koji su pridonijeli da su iv. ovisnici u vrlo malom postotku (ispod 1%) zaraženi HIV infekcijom. Radi kojih je razloga, unatoč potreba građana, u državi vrlo teško osigurati kvalitetno, učinkovito provođenje Nacionalnog programa suzbijanja zlouporabe droga? Na to pitanje autor detaljno odgovara u šestom poglavlju. U dopunjenom, drugom izdanju ove knjige, autor potvrđuje svoje teze da je snažan utjecaj organiziranog kriminala i korupcija upravljačkih elita glavni uzrok teškoća u radu stručnjaka u državnim institucijama koji bi željeli učiniti više i bolje u zaštiti mladeži od pogubnih posljedica zlouporabe droga. Koje su se štetne posljedice dogodile nakon što su 2000. kontrolu nad tim stručnim područjem posredovanjem politike preuzele nekompetentne osobe, isključivo okrenute osobnim interesima, detaljno je opisano u sedmom poglavlju. Opisan je i način na koji je djelovala ta nova garnitura pokretanjem procesa marginalizacije stručnjaka koji je kulminirao medijskim linčem autora u proljeće 2003.

Ključne riječi: *zlouporaba droga, ovisnost, strategija kontrole droga, Nacionalni program, epidemiologija droga, prevencija ovisnosti, liječenje ovisnosti, školska prevencija ovisnosti, programi smanjenja ponude, programi smanjenja potrošnje, supstitucija metaadonom, drogni kriminal, centri za tretman ovisnosti*